

Archeologienota

Humbeek (Grimbergen) – Oostvaardijk

Liesbeth Coremans en Vincent Smet

Temse
2017

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2017/12.807/53

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	6
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	6
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	7
2.3.3	Werkwijze	11
2.4	Assessmentrapport	11
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	11
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	20
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	22
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	23
3	Samenvatting.....	25
4	Bibliografie	26
4.1	Websites	26
5	Bijlagen	27
5.1	Archeologische periodes	27
5.2	Plannenlijst	27
5.3	Fotolijst.....	27

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017D12

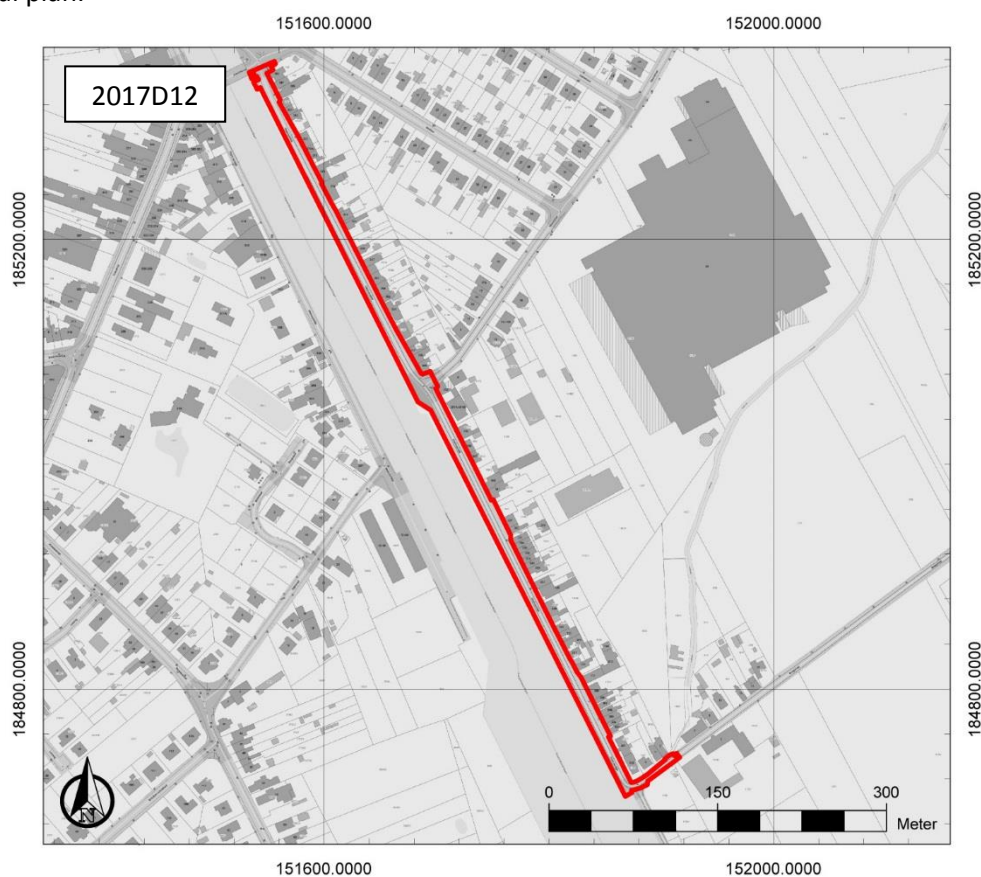
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Grimbergen, Humbeek, Oostvaardijk, 't Sas

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 151533, 185349
- 151868, 184704
- 151916, 184739
- 151557, 185356

Kadastraal plan:

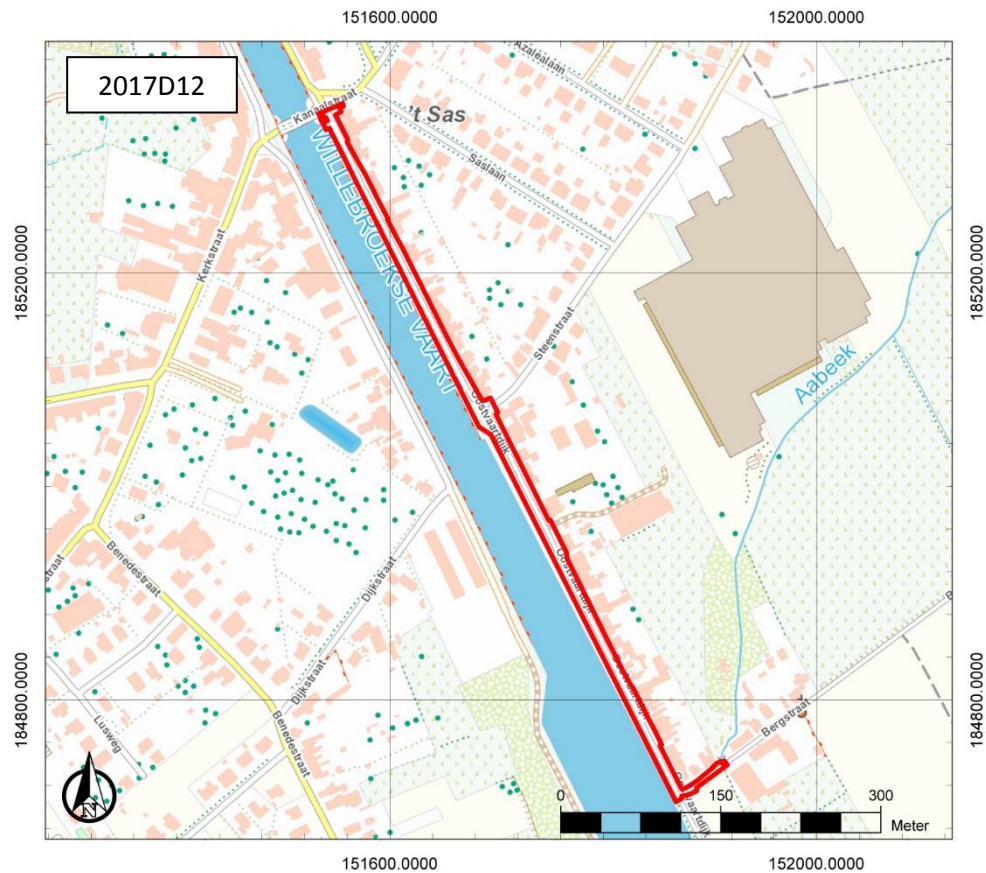

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Humbeek, Afdeling 6, sectie B, openbaar domein

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 8 937 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 12/04/2017 – 02/05/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, dijk, weg

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

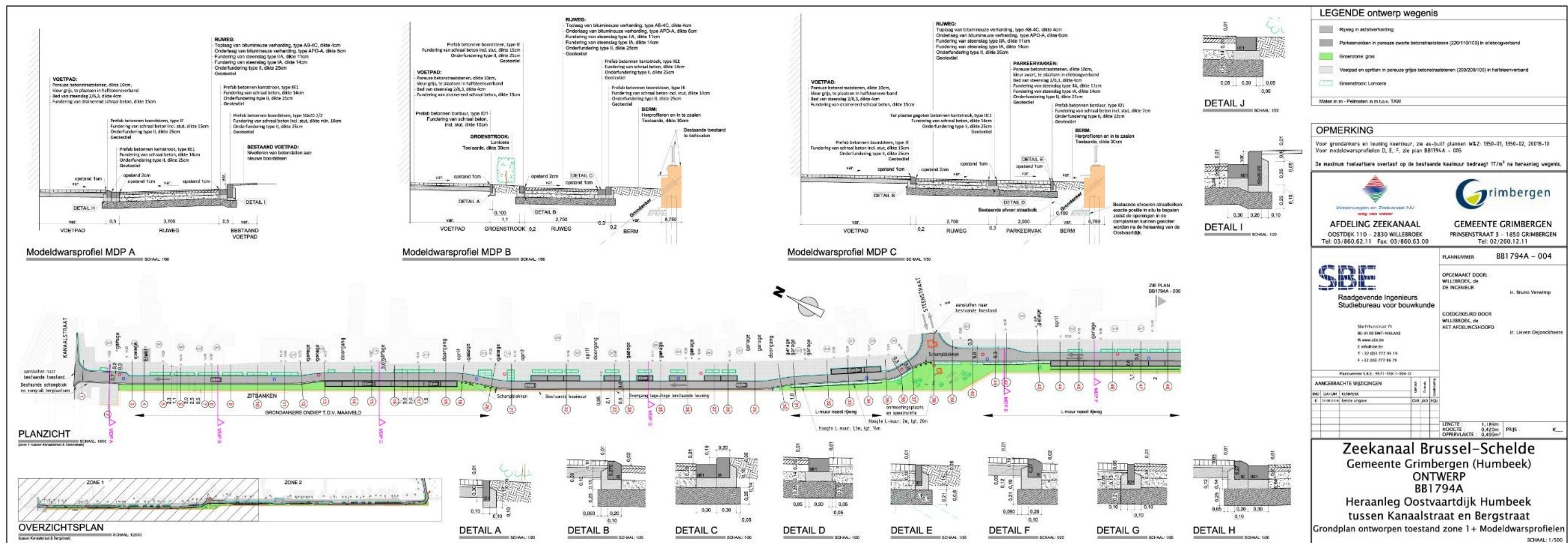
Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

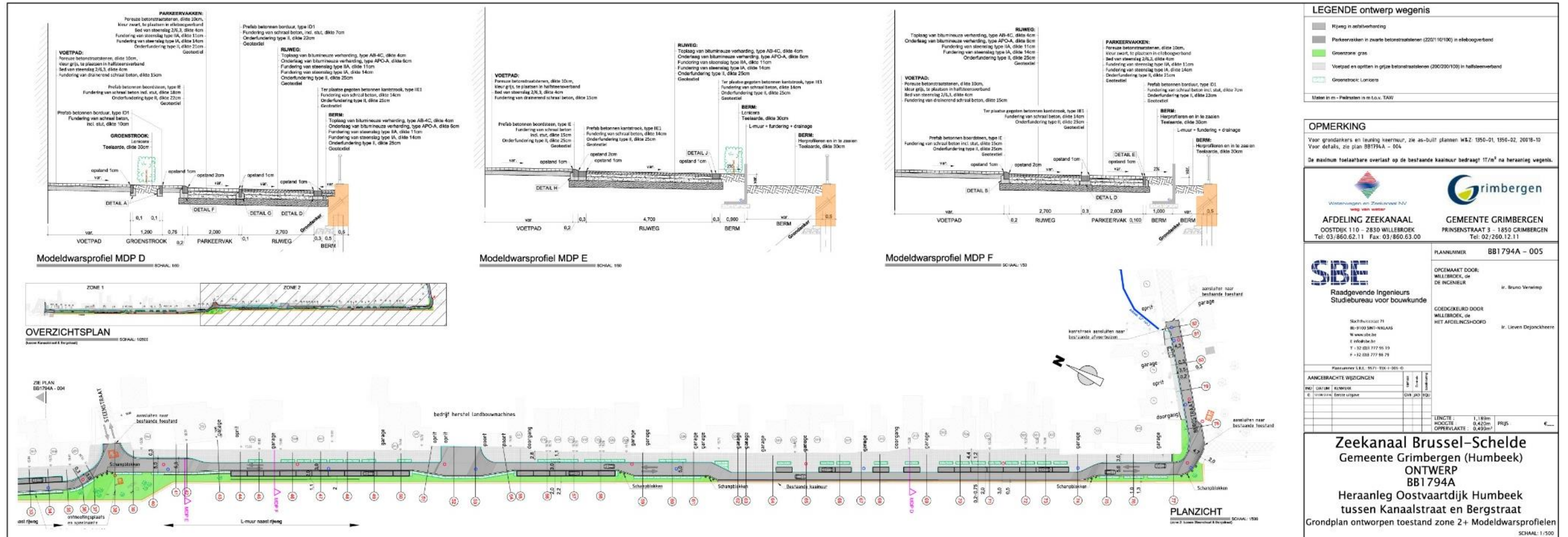
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

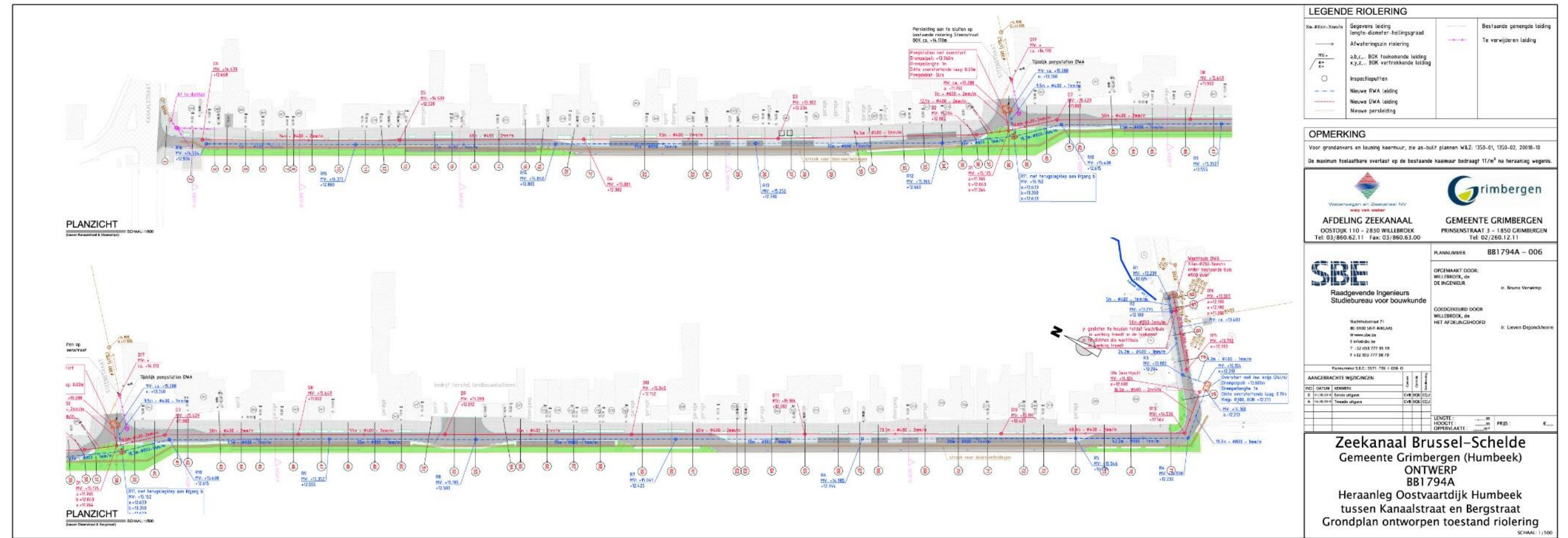
2.3.2 Beschrijving geplande werken

De geplande werken omvatten de heraanleg van de Oostvaardijk tussen de Kanaalstraat en de Bergstraat (Figuur 3, Figuur 4). De huidige riolering is gelegen langs de gevels van de aanliggende bebouwing en bevindt zich op een diepte van 1,00 à 1,50 m onder het maaiveld. Voor de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel wordt een sleuf gegraven van 1,5 à 2 m breed en ca. 1,80 tot 4,00 m diep. Ze worden onder de wegnis aangelegd (Figuur 5). De ontworpen wegnis bestaat uit een voetpad en een rijweg die op sommige plaatsen voorzien is van een parkeerstrook (ca. 2,7 m breed). De breedte van de voetweg en rijweg varieert naargelang de locatie. De aanleg van de voetweg zal een verstoring van het bodemarchief met zich mee brengen dat tot ca. 29 cm diep reikt. De rijweg heeft een verstoringdiepte van ca. 60 cm. Tussen de wegnis en de kaaimuur is een berm aanwezig die over het merendeel van de onderzoekszone onverhard blijft. De berm wordt geherprofileerd en opnieuw ingezaaid. De geplande bodemingrepen hebben een diepte van ca. 30 cm. De L-muur naast de rijweg is reeds aanwezig en blijft behouden.

Figuur 4: Ontwerpplan zone 2 (zuidelijke zone van het onderzoeksgebied) en dwarsprofielen (SBE)

Figuur 5: Ontwerpplan riolering (SBE)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

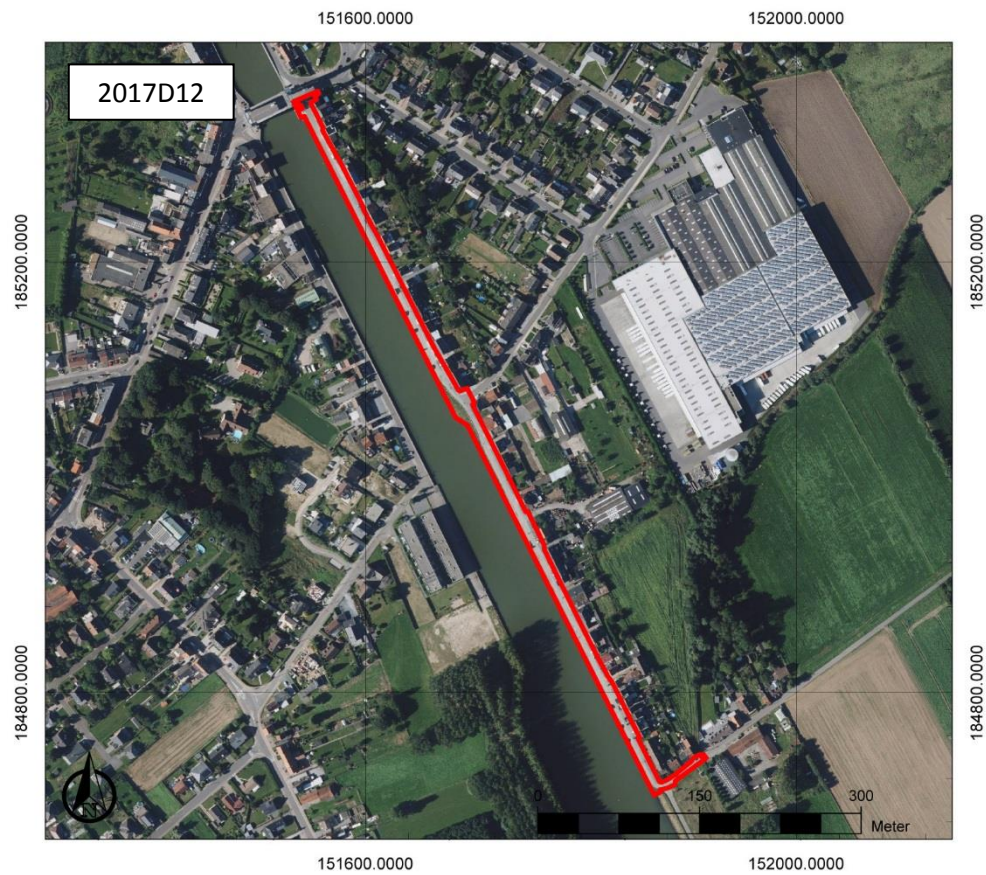
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) en de Atlas der Buurtwegen (1841) worden twee momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapssatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

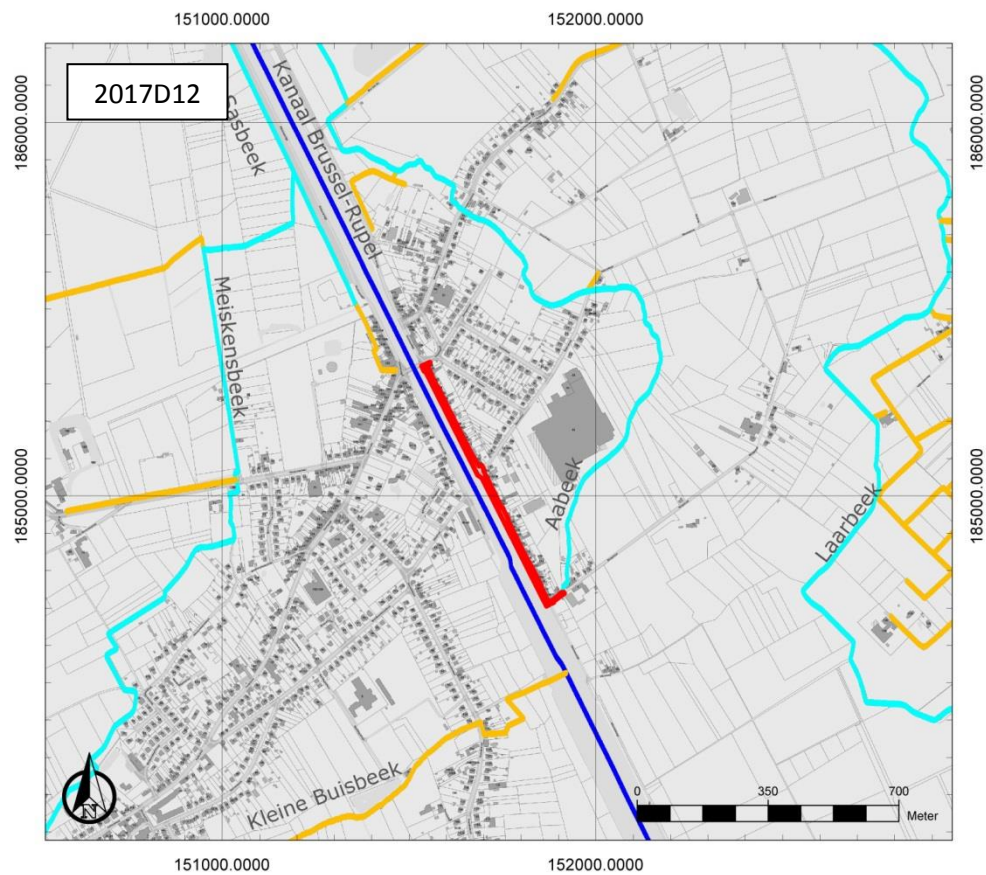
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

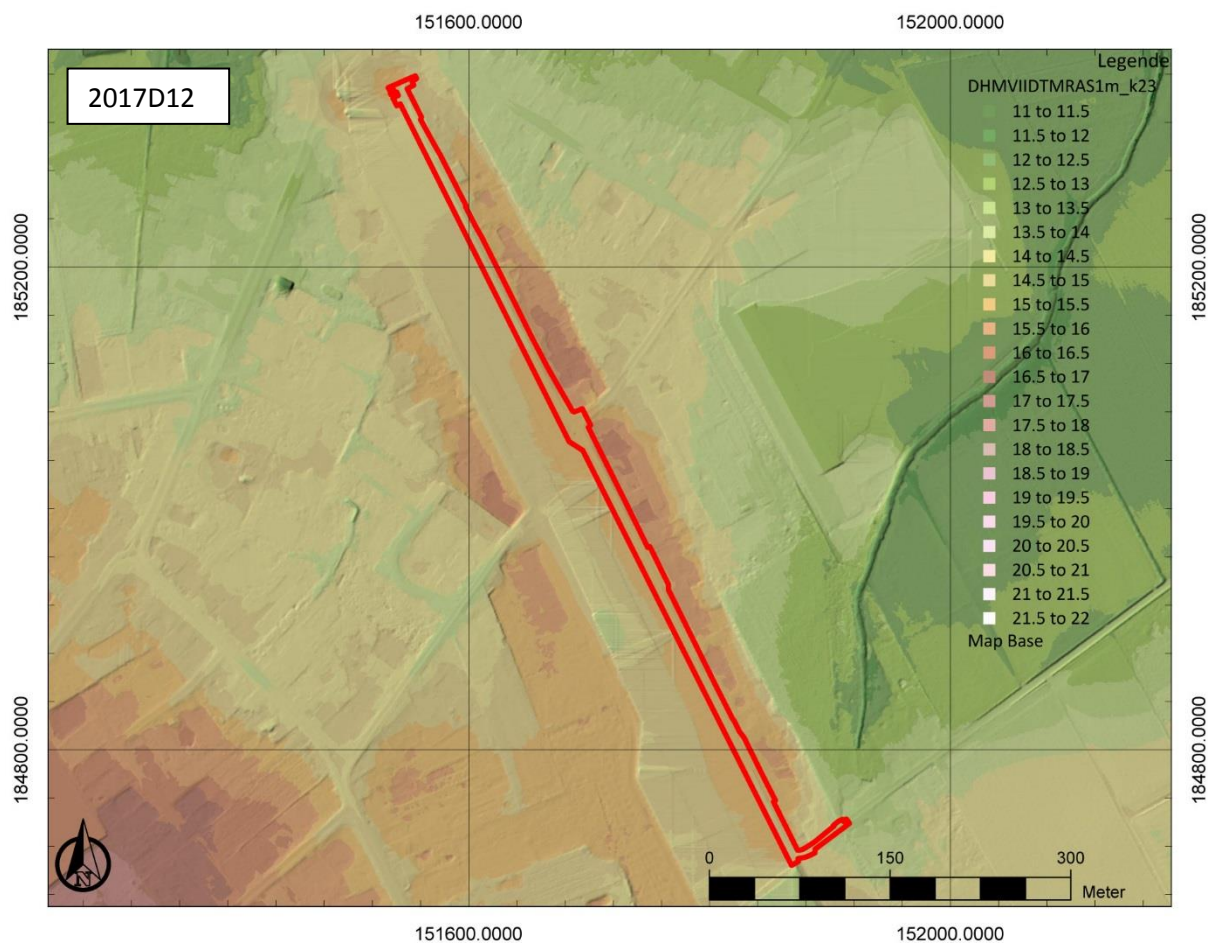
Het onderzoeksgebied bevindt zich ten noordoosten van de dorpskern van Humbeek. Het omvat een deel van de Oostvaardijk, dat begrensd wordt door de Kanaalstraat in het noordwesten en de Bergstraat in het zuidoosten. Een klein deel van de Bergstraat maakt eveneens deel uit van het onderzoeksgebied (Figuur 6). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden. Hydrografisch behoort het tot het Dijlebekken en is het te situeren langs het kanaal Brussel-Rupel. Andere belangrijke waterlopen in de omgeving zijn de Sasbeek ten noorden, de Aabeek en de Laarbeek ten oosten en de Meiskensbeek ten westen (Figuur 7).

Figuur 6: Luchtfoto van 2016 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 7: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

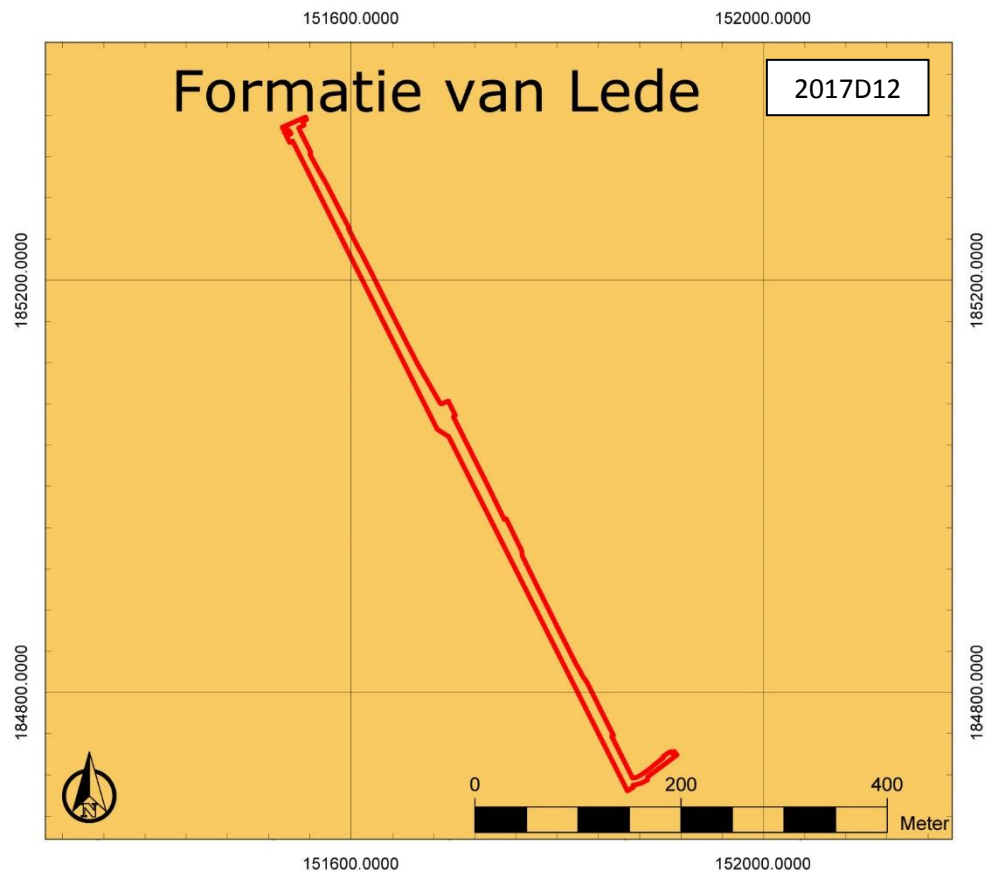
Figuur 8: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

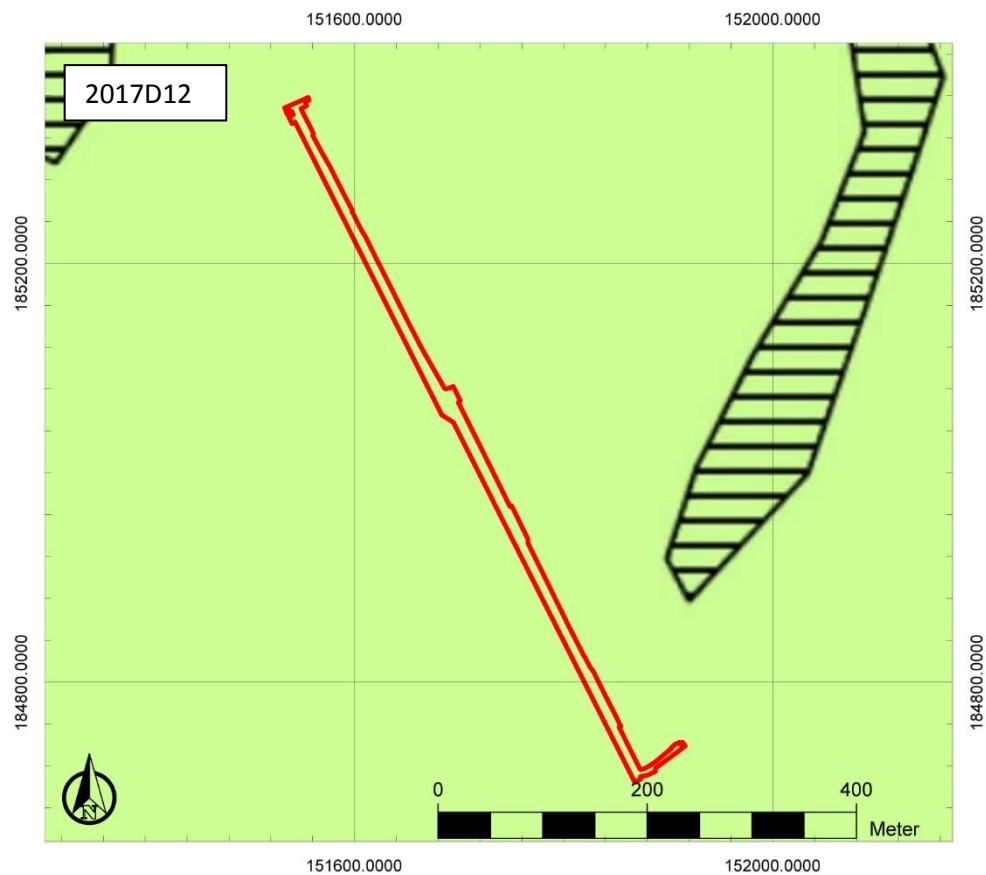
Figuur 9: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch bevindt Humbeek zich aan de voet van het Brabantse leemplateau en kent het een licht golvend, dalend verloop van het zuidwesten naar het oosten toe.³ Het onderzoeksgebied is te situeren op de overgang van hoger gelegen gronden ten zuidwesten naar het laaggelegen gebied rond de Aabeek ten oosten. Het terrein zelf kent slechts relatief kleine hoogteverschillen, met een hoogte tussen ca. 14,3 m TAW en 15,8 m TAW (Figuur 9). De plaatselijk hoger gelegen gebieden aan weerszijde van het kanaal Brussel-Rupel zijn de dijklichamen van de Oost- en de Westvaarddijk (Figuur 8). In vergelijking met de omgeving lijken we te kunnen besluiten dat de dijklichamen opgehoogd zijn met een pakket van ca. 1,20 m.

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Humbeek, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120643> (geraadpleegd op 13 april 2017).

Figuur 10: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 11: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

3		3a	
ELPw en/of HQ	*	FH	
		ELPw en/of HQ	*
FLPw			◇
		FLPw	

* De karteereenheid is mogelijk afwezig.
ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.
HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.
FLPw Fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

* De karteereenheid is mogelijk afwezig.
 ◇ De karteereenheid ontbreekt mogelijk in sommige delen van de beekvalleien buiten de Vlaamse Vallei en haar uitlopers.
FH Fluviatiele afzettingen (organochemisch en perimarien inclusief), afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).
ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.
HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.
FLPw Fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

Figuur 12: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

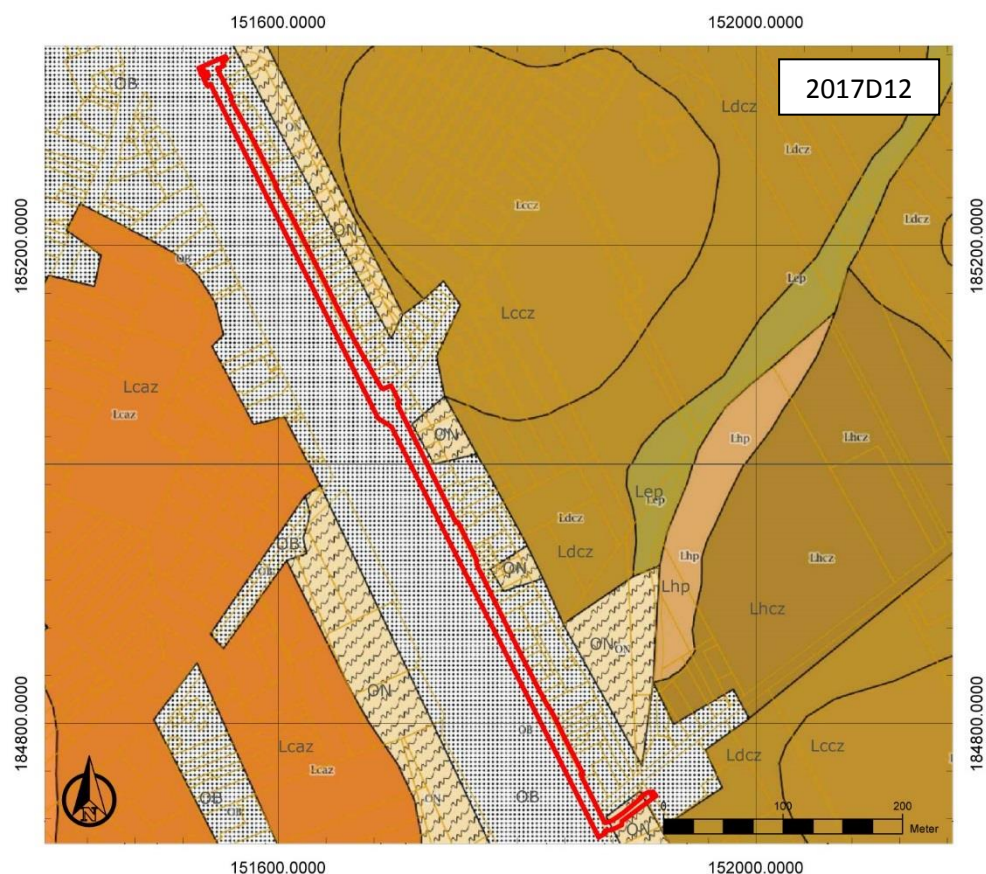
De tertiaire ondergrond (Figuur 10) bestaat uit de Formatie van Lede, die wordt gekenmerkt door lichtgrijs fijn zand dat kalk- en fossielhoudend kan zijn. Verder bevat het basisgrind en kan het soms ook kalksteenbanken bevatten en glauconiethoudend zijn.⁴ De quartairgeologische kaart (Figuur 11) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Deze afzettingen zijn hier echter mogelijk afwezig. Daaronder doen zich oudere, fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan voor.⁵ Ten oosten en ten westen zijn de vallei van de Aabeek en van de Sasbeek gearceerd aangegeven.

De bodemkaart (Figuur 13) toont het onderzoeksgebied hoofdzakelijk als bebouwde zone (OB), met uitzondering van het uiterste zuiden van het terrein, dat aangeduid wordt als opgehoogde gronden (ON). Deze opgehoogde gronden doen zich ook voor aan de oostzijde en verder ten zuidwesten van het terrein. Ze zijn gerelateerd aan de dijklichamen. De omgeving ten oosten van het onderzoeksgebied wordt hoofdzakelijk gekenmerkt door een matig droge tot matig natte en natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Lccz, Ldcz en Lhc respectievelijk). Hier doen zich eveneens natte zandleembodems zonder profiel voor (Lhp en Lep). Ten westen vinden we bebouwde zones en een matig droge zandleembodem met textuur B horizont terug. De bodem in de omgeving geeft aan dat het onderzoeksgebied te situeren is in een gradiëntzone van hoger gelegen, drogere gronden, naar lager gelegen, nattere gronden.

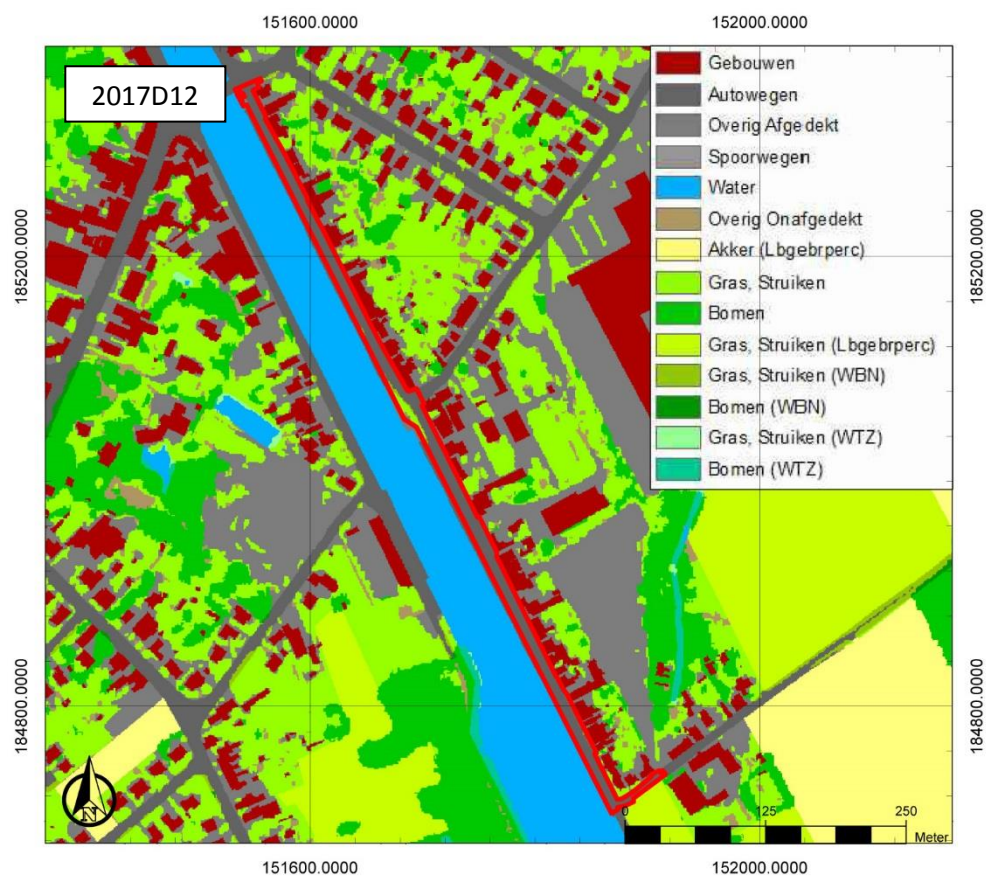
Volgens de bodemgebruikskaart (Figuur 14) wordt het terrein ingenomen door autowegen en in zeer beperkte mate door gras en struiken. Dit stemt overeen met het beeld dat te zien is op een recente luchtfoto (Figuur 6).

⁴ www.geopunt.be/kaart

⁵ www.geopunt.be/kaart

Figuur 13: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 14: Bodemgebruiksaanalysekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Humbeek wordt voor het eerst vermeld op het einde van de 10de eeuw. Het Germaanse stamwoord 'hum' zou 'bruin, donker, troebel' betekenen en 'beek' verwijst naar de 'Heymbeke' of de huidige Sasbeek. In de 10de eeuw werd het domein van Humbeek aan de abdij van Lobbes geschonken, die het overmaakte aan de Bisschop van Kamerrijk. Aan het einde van de 10de en het begin van de 11de eeuw werd het goed verworven door het Sint-Romboutskapittel van Mechelen. Het allodium dat de huidige kern van de latere gemeente Humbeek beslaat, had een eigen leenhof, cijnshof en schepenbank met meier. Doorheen de tijd veranderde het domein verschillende malen van eigenaar, voor het in 1694 door Karel II (1665-1700), de koning van Spanje, tot graafschap werd verheven. Tot op het einde van de 18de eeuw bleef het kapittel van Mechelen in bezit van een groot deel van de heerlijkheid. De parochie zou pas vrij laat, omstreeks de eerste helft van de 11de eeuw, opgericht zijn. Ook de oorsprong van de dorpskom stamt waarschijnlijk uit deze periode. Tijdens de Godsdiensttroebelen in 1583 en de Frans-Spaanse oorlog (1683-1684) in 1683 had Humbeek zwaar te lijden. Ook tijdens de wereldoorlogen werd er veel schade toegebracht. Tijdens de Eerste Wereldoorlog zijn de kerk en een dertigtal huizen afgebrand en werd de brug over het kanaal opgeblazen. De brug werd opnieuw verwoest tijdens de Tweede Wereldoorlog en werd pas hersteld in de periode 1962-1966.⁶

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778) toont dat het onderzoeksgebied reeds aangegeven is langs het kanaal (Figuur 15). De Willebroekse Vaart of het Kanaal Brussel-Rupel werd in de periode 1550-1561 gerealiseerd. Hierdoor ontstond er rond de brug (ten noorden van het onderzoeksgebied) een woonconcentratie: het gehucht t' Sas. Het gehucht ontleent haar naam aan het sas dat in 1556 gebouwd werd. Later werd de sluis vervangen door een houten brug, die door Belgische soldaten in 1914 werd opgeblazen om hun aftocht te dekken.⁷

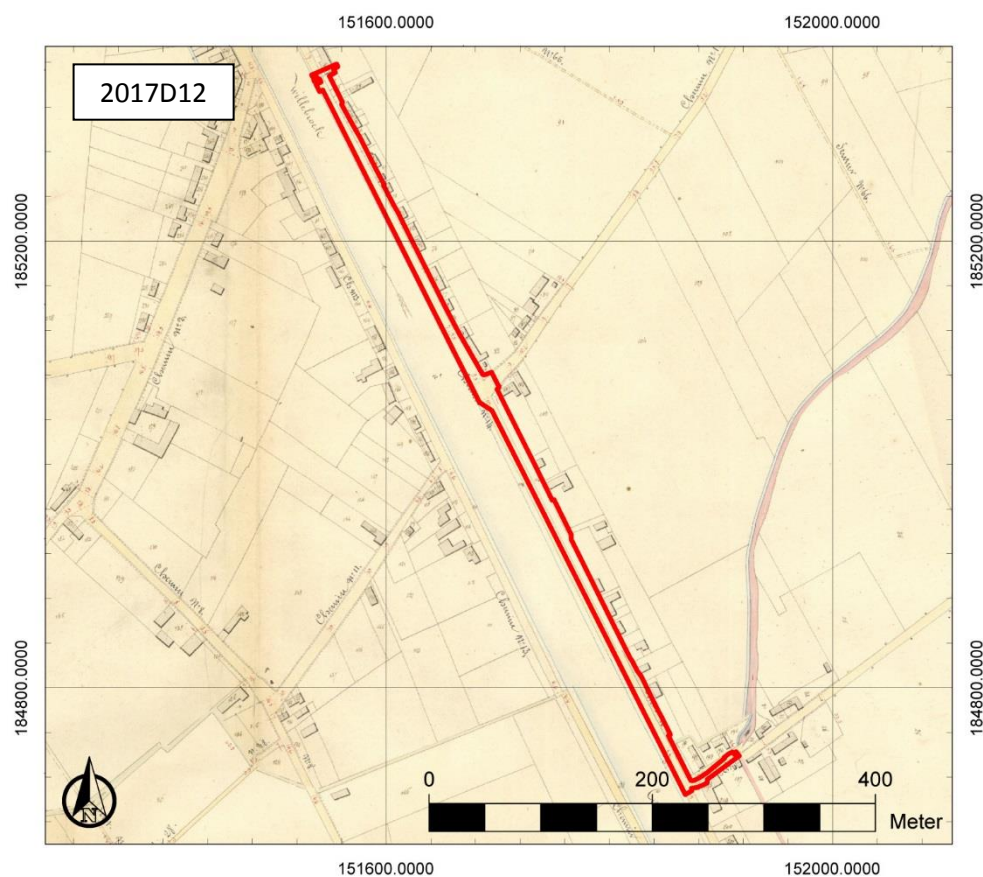
Ten oosten van het terrein is op de zogenaamde Ferrariskaart lintbebouwing op te merken, die deel uitmaakt van de woonconcentratie rond de brug, aangegeven als 'pont op Humbeek'. De Bergstraat en Kanaalstraat zijn reeds waar te nemen op de kaart en volgen dus een historisch traject. De afbakening van het onderzoeksgebied zoals aangeduid op de kaart verschilt echter met de werkelijkheid. Het noordelijke deel lijkt in het kanaal te situeren, maar jongere historische kaarten doen dat niet.

⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Humbeek, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120643> (geraadpleegd op 13 april 2017).

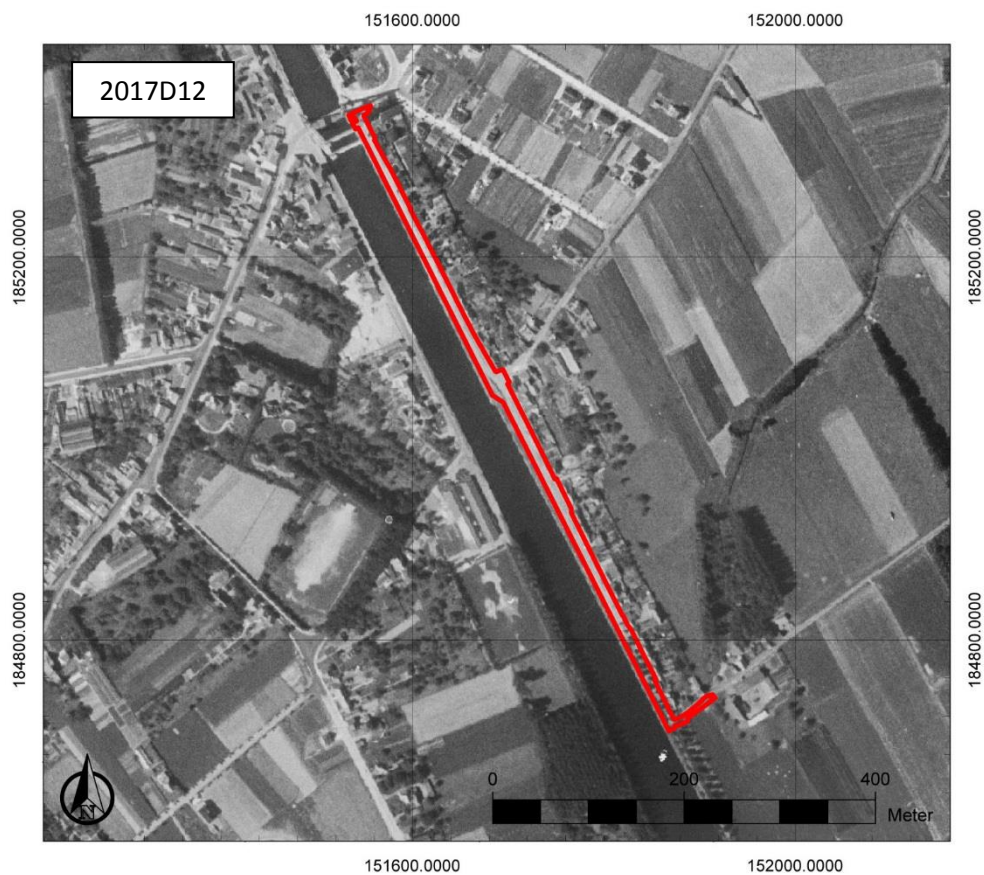
⁷ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *'t Sas, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121969> (geraadpleegd op 24 april 2017).

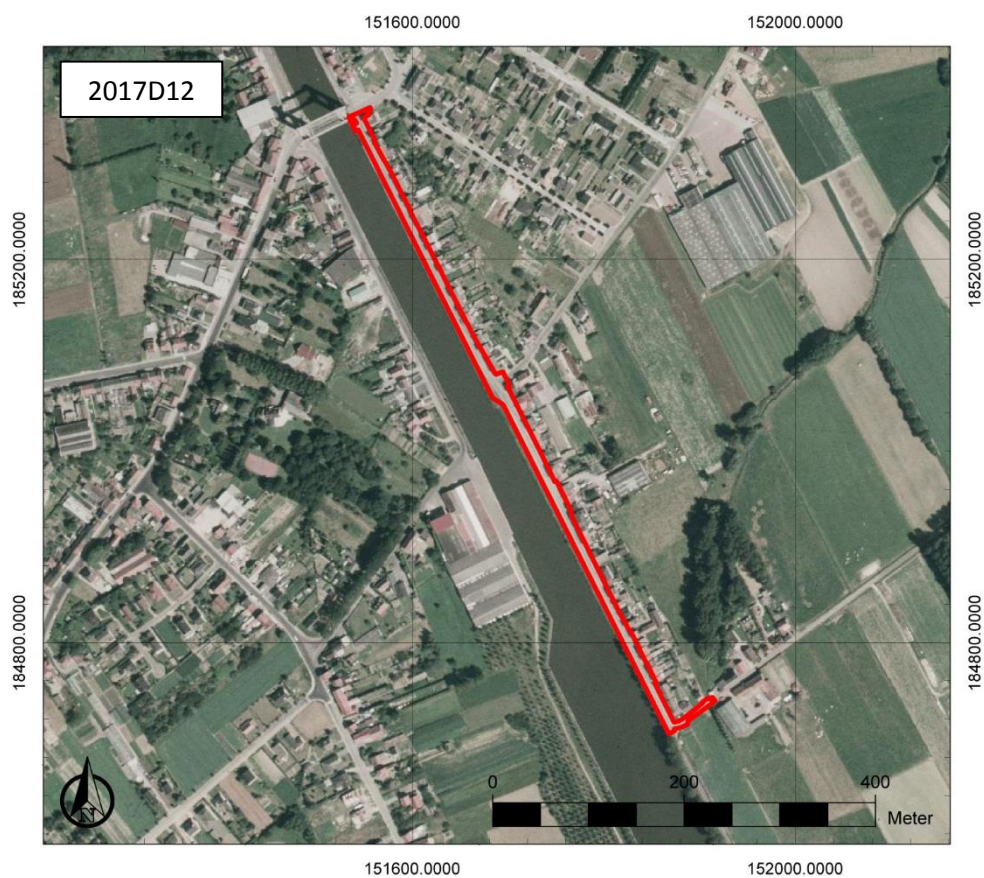
Figuur 15: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 16: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 17: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

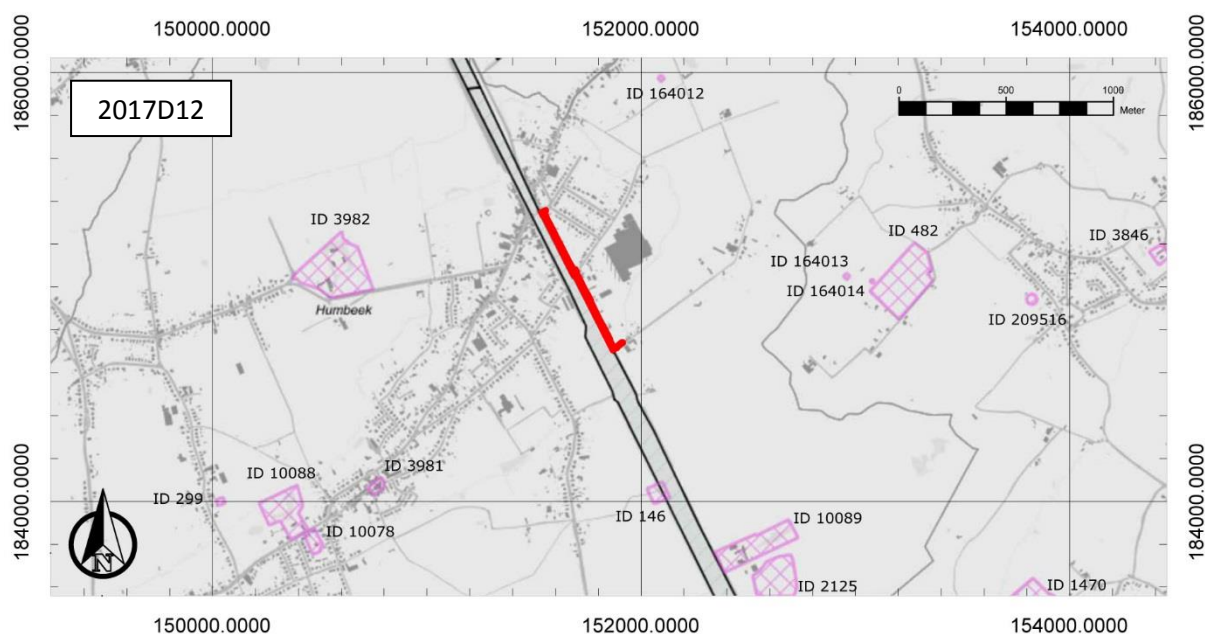

Figuur 18: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De Atlas der Buurtwegen (1841) toont niet veel veranderingen. De Oostvaarddijk is als weg aangegeven. Verder valt hoofdzakelijk op te merken dat de bebouwing langs de westzijde van het kanaal is toegenomen (Figuur 16). Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 17) toont dat het terrein nog steeds als weg in gebruik is. De lintbebouwing ter hoogte van de Kerkstraat is nog verder toegenomen. Een luchtfoto uit 1979-1990 geeft aan dat ook andere gebieden in de omgeving van het onderzoeksgebied meer en meer bebouwd raken (Figuur 18). Verder sluit de weergegeven situatie goed aan op de huidige situatie (Figuur 6).

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 19). We bespreken de vondsten zo veel als mogelijk chronologisch. Ten noordoosten, aan de Humbeeksebaan – Galgenweg 2 (CAI ID 164012), is ook een archeologische waarde aangegeven, maar zonder verder info hieromtrent.⁸

Figuur 19: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>)

De oudste vondsten gaan terug tot de steentijd. Zo werd aan de Korte Heusstraat (CAI ID 209516) een losse vondst lithisch materiaal uit het mesolithicum aangetroffen. Het gaat om (een gedeelte van) een kling uit silex.⁹ Een veldprospectie bij de Hoeve van Groenveld (CAI ID 10089) ten zuiden van het onderzoeksgebied leverde een geretoucheerde afslag in silex op.¹⁰

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn verder ook verschillende archeologische waarden uit de Romeinse periode vastgesteld. Op de zuidostrand van een landtong tussen de Grote Buisbeek en de Meiskensbeek, ten zuidwesten van het onderzoeksgebied, is een muntschat van 20 sestertiën uit

⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 164012, Humbeeksebaan – Galgenveld 2 (WP 233) (geraadpleegd op 12 april 2017)

⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 209516, Korte Heusstraat (geraadpleegd op 12 april 2017)

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 10089, Hoeve van Groenveld (Verbrande Brug) (geraadpleegd op 12 april 2017)

de midden-Romeinse tijd gevonden (CAI ID 299).¹¹ Uit dezelfde periode werden ter hoogte van de Verbeetweg een noordoost-zuidwest georiënteerde kuil met houtskool en verbande leemfragmenten (CAI ID 164014)¹² en twee mogelijke brandrestengraven (CAI ID 164013) ontdekt.¹³ Vlakbij deze vondsten werden tijdens een opgraving bewoningssporen aangetroffen uit de midden-Romeinse tijd (CAI ID 482). In 1998 werden een 12-tal kuilen gevonden. De vulling bevatte houtskool, verbrande leem en aardewerk. In 2012 werden opnieuw zes kuilen aangetroffen. De kuilen uit het eerdere onderzoek konden hiermee in verband gebracht worden.¹⁴ Ten zuidoosten van het onderzoeksterrein werden aan de hand van luchtfotografie kuilen geregistreerd (CAI ID 2125). De functie en datering van deze kuilen zijn echter niet gekend.¹⁵

Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied bevindt zich verder nog de Sint-Rumolduskerk (CAI ID 3981). De kerk stamt oorspronkelijk uit de volle middeleeuwen (12de eeuw) en werd in 1583 verwoest naar aanleiding van de godsdiensttroebelen. In de periode 1606-1613 werd de kerk heropgebouwd. Tussen de 17de en de 18de eeuw vonden talrijke verbouwingen en uitbreidingen plaats. De kerk is in 1914 afgebrand, waarna er in 1917 een noodkerk in neogotische stijl werd opgericht. De nieuwe kerk werd ingewijd in 1930.¹⁶

Nog verder ten zuidwesten is het kasteel ter Wilder (CAI ID 10088) gelegen. Dit is een waterburcht uit de late middeleeuwen (1259), genoemd naar de oudste bekende eigenaars.¹⁷ De vesting wordt beschreven in een verkoopakte van de “Kruyshoeve” uit 1701. Het kasteel werd gesloopt en ca. 1775 herbouwd. Het bijhorende park besloeg in het begin van de 19de eeuw het volledige domein, maar werd later gedeeltelijk ingenomen door aanbouwen.¹⁸ Ten westen situeert zich een tweede kasteel, het Kasteel van Humbeek (CAI ID 3982). De oudste vermelding dateert uit 1374.¹⁹ Het huidige gebouw is terug te brengen tot ca. 1600. Gedurende de 19de en het begin van de 20ste eeuw onderging het kasteel verschillende verbouwingen en uitbreidingen. Het gebouw leed zware schade tijdens de Tweede Wereldoorlog.²⁰

Eveneens terug te brengen tot de late middeleeuwen is een site met walgracht bij de Kruisstraat (CAI ID 10078).²¹ Het betreft het landhuis “De Robijn” of “Steenenhuis” dat in de 17de eeuw op de kerk en de pastorie na het enige stenen gebouw was in de dorpskern van Humbeek.²² Een andere site met vierhoekige walgracht uit de late middeleeuwen vinden we ten zuidoosten van het onderzoeksgebied (CAI ID 1470).²³

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 299, Heuvel (Hoogbeekveld) (geraadpleegd op 12 april 2017)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 164014, Openbare weg –Verbeetweg (WP 226) (geraadpleegd op 12 april 2017)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 164013, Openbare weg –Verbeetweg (WP 227) (geraadpleegd op 12 april 2017)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 482, Verbeetweg/D3 (Meuter) (geraadpleegd op 12 april 2017)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2125, Leva232 (geraadpleegd op 12 april 2017)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3981, Sint –Rumolduskerk (geraadpleegd op 12 april 2017); AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Rumoldus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/76460> (geraadpleegd op 12 april 2017).

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 10088, Kasteel ter Wilder (geraadpleegd op 12 april 2017)

¹⁸ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Kasteel Ter Wilder, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/76491> (geraadpleegd op 12 april 2017).

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3982, Kasteel van Humbeek (geraadpleegd op 12 april 2017)

²⁰ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Gravenkasteel, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/76505> (geraadpleegd op 12 april 2017).

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 10078, Site met walgracht (geraadpleegd op 12 april 2017)

²² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Landhuis De Robijn of Steenenhuis, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/76490> (geraadpleegd op 12 april 2017).

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 1470, Rollecoten (geraadpleegd op 12 april 2017)

Uit de nieuwe tijd dateren de Hoeve van Groenveld (CAI ID 10089) en het Pesthuisje (CAI ID 146). De Hoeve van Groenveld was een alleenstaande hoeve in de 17de eeuw.²⁴ Het huidige “kasteel” dateert uit 1917, toen de hoeve verbouwd werd tot kasteel.²⁵ Het Pesthuisje (CAI ID 146) was ooit een alleenstaand openbaar gebouw, dat dienst deed als hospitaal of pestlijdershuis.²⁶

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

Landschappelijk is het onderzoeksgebied te situeren in een gradiëntzone, aan de voet van een heuvel die afhelt naar de vallei van de Aabeek toe. Dergelijke locaties kennen vaak archeologisch potentieel. De gekende archeologische waarden in de omgeving bieden een goede basis om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. In de nabijheid van het onderzoeksgebied zijn geen sporen aangetroffen. In ruimere omgeving zijn vondsten uit de steentijd geregistreerd. Daarnaast zijn sporen van bewoning en van begraving uit de Romeinse periode gekend. Verder zijn er archeologische indicatoren uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd aanwezig, waarvan de dorpskern van Humbeek de belangrijkste is. Deze bevindt zich op enige afstand ten zuidwesten van het onderzoeksgebied. Andere gekende archeologische waarden uit de middeleeuwen tot de nieuwste tijd lijken eerder van lokaal belang en dragen weinig bij tot een inschatting van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Met betrekking tot het archeologisch potentieel voor de nieuwe en de nieuwste tijd zijn historische kaarten en luchtfoto's relevanter. Ze komen aan bod in de volgende onderzoeksvraag.

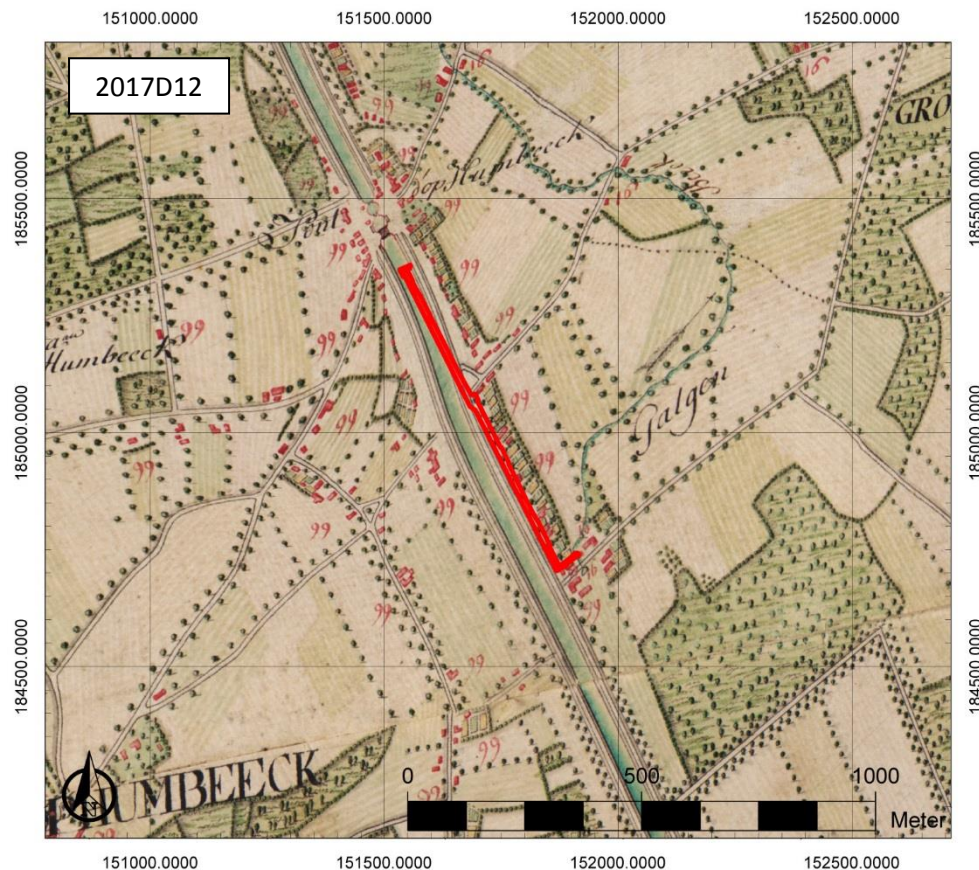
Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied bevindt zich aan de rand van een kanaal, dat rond het midden van de 16de eeuw aangelegd werd. Daarbij lijkt het terrein aan weerszijde van het kanaal – en dus ook ter hoogte van het onderzoeksgebied – opgehoogd. Historische kaarten en luchtfoto's geven aan dat het terrein van de 18de eeuw tot heden steeds een functie als weg gekend heeft met het kanaal aan de westzijde en lintbebouwing aan de oostzijde.

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 10089, Hoeve van Groenveld (Verbrande Brug) (geraadpleegd op 12 april 2017)

²⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Kasteel Groeneveld annex hoeve, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/75364> (geraadpleegd op 12 april 2017).

²⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 146, Pesthuisje (geraadpleegd op 12 april 2017)

Figuur 20: Synthesepan

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De werken omvatten de heraanleg van de Oostvaardijk tussen de Kanaalstraat en de Bergstraat. Daarbij wordt ook een gescheiden rioleringsstelsel aangelegd over een breedte van 1,5 à 2 m en een diepte van 1,80 à 4,00 m. Ook dient in acht genomen te worden dat de geplande werken compactie van de bodem zullen veroorzaken buiten de zones waar de eigenlijke werken voorzien worden. Een evaluatie van het digitale terreinmodel geeft aan dat het onderzoeksgebied ca. 1,20 m opgehoogd werd als dijklichaam, bij de aanleg van het kanaal. Dit betekent dat de meeste bodemingrepen geen bijkomende verstoring van het bodemarchief zullen veroorzaken. Ook de impact van compactie wordt hierdoor voldoende gebufferd. We kunnen besluiten dat enkel de aanleg van het gescheiden rioleringsstelsel een negatieve impact zal hebben op het oudere bodemarchief. Het tracé heeft een lengte van ca. 775 lm. Rekening houdend met een breedte van 2 m, betekent dit dat over een oppervlakte van ca. 1550 m² het oudere bodemarchief bedreigd is door de geplande werken.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein in een gradiëntzone naar de vallei van de Aabeek toe. In de ruime omgeving zijn verschillende archeologische waarden van de steentijd, de Romeinse periode, de middeleeuwen, de nieuwe en de nieuwste tijd gekend. Het onderzoeksgebied is sinds de aanleg van het kanaal in het midden van de 16de eeuw in gebruik als weg. Ten oosten tonen historische kaarten en luchtfoto's reeds vanaf de 18de eeuw bebouwing.

Een evaluatie van het digitale terreinmodel geeft aan dat het onderzoeksgebied ca. 1,20 m opgehoogd werd als dijklichaam, bij de aanleg van het kanaal. Dit betekent dat de meeste bodemingrepen geen bijkomende verstoring van het bodemarchief zullen veroorzaken. Ook de

impact van compactie wordt hierdoor voldoende gebufferd. We kunnen besluiten dat enkel de aanleg van het gescheiden rioleringsstelsel een negatieve impact zal hebben op het oudere bodemarchief. Het tracé heeft een lengte van ca. 775 lm. Rekening houdend met een breedte van 2 m, betekent dit dat over een oppervlakte van ca. 1550 m² het oudere bodemarchief bedreigd is door de geplande werken. Het gaat om een eerder beperkte oppervlakte. De beperkte breedte van het tracé betekent een beperking naar het interpreteren van archeologische sporen en het herkennen van archeologische structuren toe. Ondanks het hoge archeologische potentieel van het terrein maakt de eerder beperkte impact van de geplande werken op het oudere bodemarchief dat het potentieel op kennisvermeerdering in geval van bijkomend archeologisch onderzoek beperkt is. Daarom worden in het kader van de geplande werken geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein in een gradiëntzone naar de vallei van de Aabeek toe. In de ruime omgeving zijn verschillende archeologische waarden van de steentijd, de Romeinse periode, de middeleeuwen, de nieuwe en de nieuwste tijd gekend. Het onderzoeksgebied is sinds de aanleg van het kanaal in het midden van de 16de eeuw in gebruik als weg. Ten oosten tonen historische kaarten en luchtfoto's reeds vanaf de 18de eeuw bebouwing. Ondanks het hoge archeologische potentieel van het terrein maakt de eerder beperkte impact van de geplande werken op het oudere bodemarchief dat het potentieel op kennisvermeerdering in geval van bijkomend archeologisch onderzoek beperkt is. Daarom worden in het kader van de geplande werken geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

4 Bibliografie

4.1 Websites

Cartesius (2017)

<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2017)

<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2017)

<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2017)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2017)

<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2017)

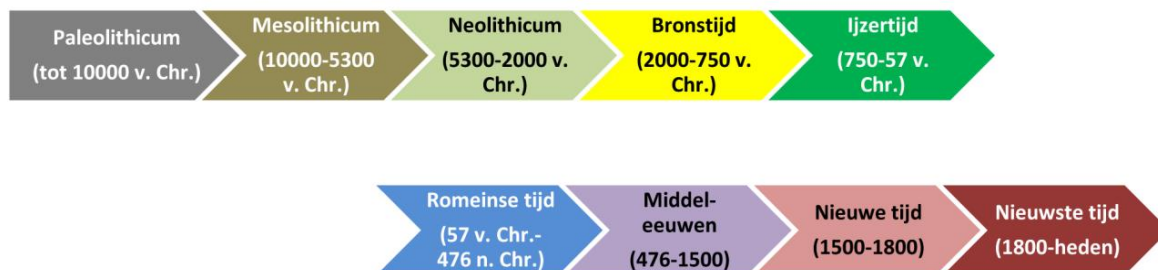
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2017)

<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2017D12

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
3	Bouwplan	Inrichtingsplan en dwarsprofielen van zone 1 (noordelijke zone)	1:1	Digitaal	25/04/2017
4	Bouwplan	Inrichtingsplan en dwarsprofielen van zone 1 (noordelijke zone)	1:1	Digitaal	25/04/2017
5	Bouwplan	Ontwerpplan riolering	1:1	Digitaal	25/04/2017
6	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
7	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	13/04/2017
8	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	13/04/2017
9	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
10	Quartairegeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
11	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
12	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
13	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	13/04/2017
14	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	13/04/2017
15	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	12/04/2017
16	Synthesepan	Synthese van het bureauonderzoek	1:1	Digitaal	13/04/2017

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2017D12

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2016	Digitaal	13/04/2017
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	13/04/2017
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	13/04/2017